

Eggels.

naestlesten Septemb. 1619

Doorluchtige hoochgeborens Vorst, Genadighe heere

In de Zeydelijne garnisoens dezes quartier
 geesol qualijck boorsis zyn den 7^{den} ende Louten
 veroorjaekt soo door verscheijden doortoghts des Princes
 van Brandenburg onledig gesejdt ael doof die
 in langge wyl daer den niet bespoert s zys gevoord
 hebben de hantteirke Comp^{te} ende officieren Inds
 lande bantir march garnison houdende mij bespoert
 ende des bespochts uwe Vorst. ^{tu} In aequere te
 willez Leman tuerz. D'eele onseuere onderdanige
 sprekende hier om ael te willez boorsis dat wij
 sequaem moge wiss uwe W. Ex^{te} tuerz de lande
 in deo doornialle occurrentis te diens. Degier
 d'allez da gae d' sprengs saderes door tot bespoeringe
 d'ande noerder te ael zyn de d' outste Cap^{te} in dezes
 quartier sprekende waer toe ick mij ael
 meer sprengt geerne sal eacts employen. Indis
 uwe Vorst. ^{tu} In spreekt mij daer toe te d' sprengs
 met sonder arte ofe eij Loume ael te concluden
 goe Cap^{te} Eleders za: godaer geest. Waer toe
 ick mij (hoejck door desey) ael d' vorst toe Ex^{te} tuerz
 oitmoedee/Recommandere uwe Ex^{te} tuerz

Hiermede

Doorluchtige hoochgeborens Vorst, Genadighe
 heere. Inde bewaeringe Godes bevelende ende langdurige
 langdurige geestelike ende boorspedige regeringe
 wenssende. Datum Rotterdams deses maestestes Septemb^{ris}
 1619

uwe Vorst. Ex^{te} tuerz
 Onderdanighe ende getrouwe
 Dienaer.

J. van Eggel

In de Zeydelijne 400 fl. g. ael
 600 fl. ael 6. dat g. ael
 In de Zeydelijne 400 fl. g. ael
 600 fl. ael 6. dat g. ael

Doorluchtige hoochgeborens vorst,
 genadighe heere

 Alsoo de respective garnisoenen
 deses quartiers geheel qualijck
 voorsien zijn van polver ende lonten,
 veroorsaect soo door verscheijden
 doortochten des princen van
 Brandenburg onlangs geschiet
 als door dien in langhe wij daer van
 niet versocht en zijn geworden,
 hebben de tsamenlicke compagnien
 ende officieren inden lande van der
 marck garnisoen houdende mij
 versocht ende doen versoecken uw
 vorstel. Excellentie alsulcx te willen
 remonstreren. D'selve oversulcx
 onderdaniglijk versouckende hier
 inne alsoo te willen voorsien dat
 wij bequaem mogen wesen uwe
 V. Excellentie ende de landen in
 alle voorvallen ende occurrentien
 te dienen. Alhier vallen dagelijks
 verscheijden saecken voor tot
 verrichtinghe van de welcke ick als
 zijnde d' outsche capiteijn in dese
 quartiere versocht werde, waer toe
 ick mij in aller neersticheit geerne
 sall laeten employeren indien uwe
 Vorst. Excellentie gelieft mij daer toe
 te verstercken met eene acte ofte
 last omme alhier te commanderen
 gelijk capitein Gelder zaliger gedaen
 heeft. Waer toe ick mij (gelijck voor
 desen) aen uwe Vorstel. Excellentie
 oitmoedelijk recommandere, uw
 Excellentie

Hiermede

 Doorluchtige hoochgeborens vorst
 genadighe heere, inde bewaeringe
 Godes bevelende ende langdurige
 gelucksalige ende voorspoedige
 regeringe wenshende, datum
 Caemen desen naestlesten
 September 1619

 Uwe Vorstel. Excellentie

 Onderdanighe ende getrouwe dienaar

 w.g. Johan Eggels

Een brief aan de prins

Talloos zijn de liefhebbers die in de archieven naar hun voorouders speuren. Hoe mooi is het dan om een van je voorvaders een plaats te kunnen geven in de wereld-geschiedenis. Het overkwam Hanneke Eggels, die ontdekte dat haar voorvader kapitein Johan Eggels in het leger van prins Maurits diende ten tijde van het Twaalfjarig Bestand.

Een inspirerend moment in het onderzoek naar mijn voorouders was de blik op een handgeschreven brief voorzien van lakzegel en wapenafdruk van kapitein Johan Eggels. Kapitein Eggels vocht tijdens de Tachtigjarige Oorlog aan de zijde van de prins. Zo was hij betrokken bij de verdediging van Oostende in 1602 – 1604 en bij het beroemde Beleg van Breda in 1624.

Vijf jaar eerder was hij gelegerd in het Brabantse Chaam. Op 29 september 1619 schreef hij vandaaruit een brief aan prins Maurits. Het papier van Eggels' missive was teer, dun en gekwetst. Na het schrijven was de brief in zessen gevouwen en daarna aan de randen gerafeld geraakt door gebrekkig vervoer via de veldpost. Ging dat te paard, per ijlbode of met de postkoets? Gezien de urgentie van de inhoud – de landsverdediging is toch een zaak van leven en dood – moeten we aan het eerste denken. De handtekening onderaan gaf mij een schok van herkenning. Wat was dat een vertrouwde aanblik! Een kleine vier eeuwen vielen weg. De brief werd in een documentenmap uit

het archief gebracht met een rode sticker erop geplakt. Bij lezing van de aanhef en vooral toen een van de medewerkers van het archief het handschrift van Eggels wist te ontcijferen en de inhoud in sneltreinvaart op zijn antieke schrijfmachine transcribeerde, sprong mijn hart op van opwinding.

Kapitein Eggels schreef de prins namens de garnizoenen van de Mark, dat zij nog maar weinig buskruit en lonten hadden en lang niet waren voorzien van nieuwe voorraad. Graafschap de Mark behoorde tot de gebieden even over de grens met Duitsland, die ernstig te lijden hadden gehad onder de doortochten van de vorst van Brandenburg.

In één moeite door beveelt Eggels zichzelf aan bij prins Maurits. In hertaling: 'Alhier gebeuren dagelijks verscheidene zaken tot verrichtingen van dewelke ik zijnde de oudste kapitein in dit kwartier om hulp verzocht werd, waartoe ik mij in alle vurige ijver gaarne geheel wil laten tewerkstellen indien uwe Vorst. Excellentie gelieft mij daarvoor te versterken met een akte of mandaat om alhier bevel te voeren.'

Bestand in gevaar

Kapitein Eggels en de garnizoenen van zijn kwartier hadden hun buskruit verschoten tijdens de verschillende doortochten van de vorst van Brandenburg, een bondgenoot van de Republiek en een volle neef van Maurits. In het begin van het Bestand al was de toestand in een aantal kleine hertogdommen en de graafschappen in het Duitse Rijnland bijzonder kritiek. De hertog van die gebieden was in 1609 zonder nakomelingen overleden. Dat leidde tot een strijd tussen de keurvorst van de Palts en de protestante keurvorst van Brandenburg, waarbij ook

de Republiek en de Oostenrijkse Habsburgers betrokken raakten.

De Oostenrijks-Habsburgse keizer Matthias liet de vesting Gulik (ter hoogte van Aken) veroveren om later zelf een opvolger te kunnen aanwijzen. Voor de Republiek was het onverteerbaar dat de gebieden aan haar oostgrens in Habsburgse handen dreigden te komen en katholiek zouden worden. Te meer omdat hier ook al de bisdommen Munster, Keulen en Trier lagen. Daarom kwam de Republiek op voor de protestantse kandidaat. Prins Maurits bezette Gulik, daardoor dreigde een oorlog op twee fronten: met de Oostenrijkse Habsburgers aan de oostgrens en met de Spaanse Habsburgers aan de zuidgrens. Het Bestand liep gevaar. Het Verdrag van Xanten in 1614 voorkwam op dat moment een totale oorlog. Volgens dat verdrag werd het bestuur in het hertogdom Kleef en de in de graafschappen Mark en Ravensberg voortgezet door Brandenburg. Zijn tegenstander kreeg de hertogdommen Berg en Gulik. Maar daarvoor was een hoge prijs betaald, zoals blijkt uit de brief van kapitein Eggels.

Oorlogstuig

Een half jaar na de brief van Eggels, in de zomer van 1620, stelden de Nederlanders vast dat het Bestand 'in 't beginsel van 't aenstaende jaar gaet expireren': het leger moest op oorlogssterkte worden gebracht. De prins was op zijn goed opgeleide manschappen zo zuinig mogelijk en voorzag zijn leger te Chaam uit het oogpunt van humanitaire efficiëntie in ieder geval van munitie. De prinsgezinde kapitein Eggels kreeg van Maurits zijn gevraagde oorlogstuig in 1619, zo valt op te maken uit een moeilijk leesbare aantekening over geleverd buskruit in de marge van de brief uit het Nationaal Archief.

Tot slot een opmerkelijk vermoeden. Gezien Eggels' wapen in het lakzegel, een getopte burcht met uitkomende engel, en gelet op de briefondertekening met de wens de 'doorluchtige hoochgeborene vorst, genadighe heere, in de bewaeringe Godes bevelende' was Eggels zelf, net als zijn Limburgse voorouders, waarschijnlijk katholiek. Dit illustreert de complexiteit van de twisten van de protestante Staten tegen het katholieke Zuiden tijdens de Tachtigjarige oorlog.

Of Eggels van zijn vorst ook het bevel heeft gekregen over de 'tsamentlicke compagnien ende officieren inde lande van de marck' vertelt de historie niet. Eggels was bij het 'expireren van het Bestand' in 1621 weer vertrokken naar het slagveld. Of hij sneuvelde in het Staatse leger bij Breda, in een gevecht aan het zuidfront of aan het oostfront ter verdediging van belangen van de Republiek tegen de Habsburgers, dat verdwijnt in de geschiedenis.

Drs. Hanneke P.F.J. Eggels is
dichter/essayist. www.eggels.com

Bronnen

Missive Kapitein Johan Eggels,
Nationaal Archief, 1.01.19, inv.nr.
585/1619.
Prof. Dr. S. Groenveld e.a. *De
Tachtigjarige Oorlog. Opstand en
consolidatie in de Nederlanden
(ca. 1560 – 1650)*, Zutphen, 2008.